

УДК 349.2.(477)

DOI <https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2020.4.22>**Клочко Олексій Олександрович**

кандидат педагогічних наук,

старший викладач кафедри соціальної роботи і менеджменту соціокультурної діяльності

Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка

вул. Роменська, 87, Суми, Україна

ORCID ID: 0000-0002-9799-1618

СОЦІАЛЬНА ДОПОМОГА В УКРАЇНІ: РЕАЛІЇ, ПЕРСПЕКТИВИ

Актуальність проблеми. У науковій статті визначено сучасний стан і проаналізовані механізми нарахування і надання різних соціальних допомог пільговим категоріям населення.

Метою даного дослідження є визначення особливостей і конкретизація соціальних допомог пільговим категоріям населення в Україні. Для досягнення мети необхідно виконати такі завдання дослідження: визначити поняття соціальної допомоги; схарактеризувати основні види соціальної допомоги та здійснити класифікацію соціальної допомоги відповідно до основних видів та форм.

Однак, беручи до уваги стан і динаміку розвитку українського суспільства на сучасному етапі з усіма його трансформаційними політичними, соціально-економічними, військовими, духовними процесами, необхідність продовження глибинних системних соціальних реформ, соціальні допомоги потребують належної конкретизації своїх перспектив розвитку.

У ході дослідження використали **методи** аналізу, систематизації й класифікації наукової літератури з означеної проблематики, узагальнення та порівняння, аналіз соціальної дійсності; метод статистичного аналізу виплат.

Результати дослідження. Соціальна допомога являє собою систему заходів, що передбачає покращення стану певних соціальних прошарків шляхом упровадження соціальних програм та забезпечення діяльності мережі відповідних соціальних закладів. Тому стверджуємо, що соціальна допомога спрямована на збереження якості життя людей, які потрапили в скрутне становище.

Соціальна допомога визначається як сукупність заходів, які гарантують особі, в складних життєвих обставинах, надання за рахунок державних коштів адресної диференційованої допомоги у вигляді декількох форм.

Грошова форма соціальної допомоги устанавлюється як форма матеріальної допомоги, що полягає у грошових виплатах готівкою. Безготівкова форма соціальної допомоги визначається як форма матеріальної допомоги, що полягає у зменшенні фінансових зобов'язань особи. Близька до готівки допомога як форма матеріальної допомоги, що передбачає використання певних замінників грошей, як-от спеціальних талонів, карток, які дають право отримати товар чи послугу безоплатно або зі зменшенням вартості. Натуральна допомога як форма матеріальної допомоги, що полягає у наданні індивіду певних товарів, яке не передбачає оплати за них ні грошей, ні в близькій до готівки формах.

Для вдосконалення системи надання соціальних допомог, перш за все, необхідно переглянути механізми розрахунку прожиткового мінімуму.

Ключові слова: соціальна допомога, мінімальний прожитковий мінімум, грошова допомога, безготівкова допомога, близька до готівки допомога, натуральна допомога, соціальні пільги, соціальні послуги.

Вступ. Надання соціальної допомоги пільговим категоріям населення повинно стати одним із пріоритетних напрямів здійснення соціальної політики в Україні. Проте, погіршення, останніми роками, соціально-економічного становища у країні і падіння рівня росту економіки, подальше управління державою, карантинні обмеження кінця 2020 – початку 2021 року у зв'язку із поширенням COVID-19, і, військовий конфлікт, врешті-решт, усі ці фактори не сприяють удосконаленню і оптимізації системи надання соціальної допомоги населенню, підвищення її розмірів. Тому, ураховуючи усе вищезазначене, стверджуємо, що питання ефективної реалі-

зації надання соціальної допомоги пільговим категоріям населення знаходиться на периферії процесів соціальної політики України.

Як справедливо зазначає В. Костюк реформування соціальних допомог має на меті підвищення рівня та якості життя пільговим категоріям населення. Тому, у цьому контексті, важливого значення набувають процеси реформування соціальних допомог, ураховуючи той факт, що їхнє соціально-правове регулювання характеризується низкою факторів, що пов'язані із: 1) невідповідністю стану розвитку соціуму та держави; 2) невідповідністю розміру гідного рівня та якості життя громадян; 3) ускладненістю механізмів реалізації права на державну соціальну допомогу; 4) відсутністю ефективного соціально-економічного та правового забезпечення соціальної допомоги; 5) відсутність належних бюджетних джерел або ж труднощі фінансування видатків на соціальні допомоги; 6) відсутність належних механізмів контролю з боку держави, громадськості у питаннях призначення та виплати соціальних допомог [5, с. 2].

Мета та завдання. Метою дослідження є визначення особливостей і конкретизація соціальних допомог пільговим категоріям населення в Україні. Для досягнення мети необхідно виконати такі завдання дослідження: визначити поняття соціальної допомоги; схарактеризувати основні види соціальної допомоги та здійснити класифікацію соціальної допомоги відповідно до основних видів та форм.

Зазначимо, що висвітлення проблемного кола щодо визначення термінології, історії становлення, особливостей, видів, механізмів і способів надання соціальних допомог в Україні представлено у наукових доробках багатьох вітчизняних юристів, політологів, соціологів, фахівців із соціального забезпечення (В. Андріїв, К. Дубич, О. Іванова, А. Мацюк, В. Костюк, І. Хомич та ін.), що мають концептуальне значення щодо розуміння сутності соціальних допомог. Однак, беручи до уваги стан і динаміку розвитку українського суспільства на сучасному етапі з усіма його трансформаційними політичними, соціально-економічними, військовими, духовними процесами, необхідність продовження глибинних системних соціальних реформ, соціальні допомоги потребують належної конкретизації своїх перспектив розвитку.

Методи дослідження. У ході дослідження використали методи аналізу, систематизації й класифікації наукової літератури з означеної проблематики, узагальнення та порівняння, аналіз соціальної дійсності; метод статистичного аналізу виплат.

Результати. Доречно наголосити, що у контексті соціального забезпечення соціальна допомога являє собою систему заходів, що передбачає покращення стану певних соціальних прошарків шляхом упровадження соціальних програм та забезпечення діяльності мережі відповідних соціальних закладів. Тому стверджуємо, що соціальна допомога спрямована на збереження якості життя людей, які потрапили в скрутне становище.

Відповідно до засад організаційно-інституційного забезпечення ефективного процесу надання соціальних допомог її здійснення неможливе без спеціальних умов, а саме: створення соціальних та соціально орієнтованих служб, структур, закладів соціального захисту, підготовки фахівців з конкретних питань (інспекторів із надання соціальної допомоги), відпрацювання механізмів надання різних видів державних допомог.

На думку О. Іванової, соціальна допомога визначається як сукупність заходів, які гарантують особі, в складних життєвих обставинах, надання за рахунок державних коштів адресної диференційованої допомоги у вигляді готівкової чи безготівкової грошової допомоги, допомоги у натуральній формі та у вигляді пільг, субсидій тощо [3].

Дослідниця також наголошує, що за своїми специфічними ознаками соціальні допомоги диференціюються на: 1) матеріальну (матеріальне забезпечення у випадку тимчасової чи постійної непрацездатності, безкоштовне забезпечення продуктами харчування, засобами гігієни, одягом та іншими речами першої необхідності); 2) соціально-медичну (забезпечення формами медичного обслуговування та надання технічної допомоги за медичними показниками (ортопедичні засоби, слухові апарати, окуляри, візочки тощо) [3].

На предметну увагу заслуговує позиція К. Дубич, яка соціальну допомогу розуміє як інструмент політики, який застосовується для регулювання рівня життя населення, а також являє собою процес надання послуг та матеріальних ресурсів у різних їх формах, що фінансується із загальних доходів держави і надаються на основі перевірки потреб або засобів для існування [1]. Відповідно, метою соціальної допомоги є створення умов для подолання складних життєвих обставин (як підстава для надання і отримання соціальної допомоги) та забезпечення можливості рівної участі особи у житті суспільства.

Під час процесу надання соціальної допомоги можемо констатувати, що він реалізується на трьох рівнях, у залежності від кількісних показників охоплення громадян суспільства: макрорівень, мезорівень, мікрорівень.

Так, макрорівень передбачає соціальну політику міжнародного та загальнодержавного рівнів у сфері соціального захисту і розроблення стратегії із соціального забезпечення різних прошарків суспільства, життєдіяльність яких відбувається за межею гарантованих державою норм та стандартів.

На мезорівні спостерігається організація соціального забезпечення на рівні міністерств, відомств, організацій, установ, соціальних служб, фондів, як суб'єктів надання соціальної допомоги. На цьому рівні відбувається визначення категорій населення, що мають право на соціальну допомогу, адресність її доставки. Мезорівень визначає форми та зміст інформування населення про документаційний супровід та правове забезпечення отримання допомоги.

На мікрорівні передбачається здійснення соціальної допомоги конкретній особі чи групі, що перебувають у складних життєвих обставинах [1, с. 158–160].

Заслуговує на увагу спільна позиція К. Дубич, О. Іанової, В.Костюка, О. Ключка та ін. щодо визначення основних видів та форм надання соціальної допомоги пільговим категоріям населення. Якісний аналіз наукових доробків цих дослідників установив, що окрім нормативно введених видів соціальної допомоги (адресна і державна соціальні допомоги), фігурують і активно вживаються у науково-методологічному та практичному обігу такі види і форми соціальної допомоги: матеріальна допомога (форми – грошова, безготівкова, близька до готівки, натуральна) і соціальні послуги (визначаються як комплекс заходів з надання допомоги особам, окремим соціальним групам, які перебувають у складних життєвих обставинах і не можуть самостійно їх подолати, з метою розв'язання їхніх життєвих проблем [2]).

Проаналізуємо ці види з їхніми основними формами детальніше.

Найбільш поширеною, пізнаваною, формою надання соціальної допомоги пільговим категоріям населення є грошова. Така допомога устанавлюється як форма матеріальної допомоги, що полягає у грошових виплатах готівкою.

Зазначимо, що з 1 грудня 2020 року відбулося за планове підвищення розміру прожиткового мінімуму. Установлено прожитковий мінімум на одну особу в розрахунку на місяць у розмірі 2 189 грн, а для основних соціальних і демографічних груп населення, зокрема: дітей віком від 6 до 18 років – 2 395 грн; працездатних осіб – 2 270 грн; дітей віком до 6 років – 1 921 грн; осіб, які втратили працездатність – 1 769 грн.

Випадками для надання грошової допомоги є (відповідно чинного законодавства станом на 2021 рік): у зв'язку із вагітністю та пологами; з народженням дитини (41 280 грн, з них одноразово при народженні – 10 320 грн. і по 860 грн щомісяця протягом перших 3-х років життя дитини); при усиновленні дитини (41 280 грн); виплати під час вагітності і пологів (2207 грн); виплати на дитину; виплати одиноким матерям (до 6 років – 1 921 грн; від 6 до 18 років – 2 395 грн; від 18 до 23 років якщо дитина навчається) – 2 270 грн); виплати для дітей-інвалідів та інвалідів із дитинства (для дітей з інвалідністю максимальний розмір допомоги становитиме: до 6 років – 6 723,50 грн; від 6 до 18 років – 8 382,50 грн; від 18 до 23 років (якщо дитина навчається) – 7 945 грн); максимальний розмір тимчасової державної соціальної допомоги дітям, батьки яких ухиляються від сплати аліментів (для дітей до 6 років – 960,50 грн; для дітей від 6 до 18 років – 1 197,50 грн); максимальний розмір державної соціальної допомоги на дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування (до 6 років – 4 802,50 грн.;

від 6 до 18 років – 5 987,50 грн; від 18 до 23 років (якщо дитина навчається) – 5 675 грн); максимальний розмір допомоги на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування (до 6 років – 4 802,50 грн; від 6 до 18 років – 5 987,50 грн); надання грошової допомоги особам, потерпілим від стихійного лиха, техногенної катастрофи; допомога особі, яка доглядає за хворою дитиною (1 769 грн); максимальний розмір допомоги по безробіттю (9 080 грн); адресна допомога для осіб з інвалідністю з числа внутрішньо переміщених (I група – 2 299,70 грн; II група – 2 034,35 грн; III група – 1 769 грн); мінімальний розмір пенсійної виплати особам з інвалідністю внаслідок війни та учасникам бойових дій (I група – 11 498,50 грн; II група – 9 287,25 грн; III група – 6 368,40 грн.; УБД – 2 918,85 грн) [6].

Наступною формою надання соціальної допомоги є безготівкова як форма матеріальної допомоги, що полягає у зменшенні фінансових зобов'язань особи. Практика надання безготівкової допомоги наповнена відповідними прикладами, а саме: зменшення вартості товарів чи послуг у вигляді пільг на оплату вартості; зменшення податкових зобов'язань особи; субсидії, хоча, останнім часом, вони переведені до грошової форми завдяки відповідним змінам до законодавства, завдяки установам принципу «монетизації субсидій»).

У контексті аналізу особливостей надання безготівкової допомоги слід детально описати положення щодо зменшення вартості товарів чи послуг у вигляді пільг.

О. Іванова установила, що соціальними пільгами можуть називатися випадки повного або часткового звільнення певних категорій громадян від дотримання встановлених законом вимог і правил, виконання певних обов'язків. Правовою підставою надання громадянам соціальних пільг є: 1) настання соціального ризику за обставин, передбачених законодавством; 2) наявність в особі особливих заслуг перед державою, пов'язаних з публічними подіями державного чи міжнародного значення, такими як воєнні дії, техногенні катастрофи, стихійні лиха тощо [3].

Дослідниця зауважує, що пільги можна класифікувати: за періодичністю їх надання (одноразові, щомісячні); за ступенем персоніфікації (одноособові, сімейні); за спрямованістю (категорії населення) [3].

На думку авторів (О. Іванової, В. Костюка, П. Павльонка та ін.), основними ознаками соціальних пільг виступають: 1) пільги спрямовуються на певний рівень задоволення потреб та покращення становища окремих категорій населення; 2) елементом спеціального правового статусу для окремих категорій населення (забезпечення дітей-сиріт соціальним житлом, вступ до ВНЗ дітей загиблих військовослужбовців); 3) пільги являються винятком із загальних правил забезпечення; 4) пільги закріплюються законами щодо спеціальних статусів окремих категорій населення [3].

Зі свого боку, надання пільг ґрунтується на принципі відшкодування витрат підприємствам, які надають послуги.

Отже, підсумовуючи, зазначимо, що соціальні пільги (за П. Павльонком) визначаються як надання переваг повного або часткового звільнення від виконання будь-яких встановлених правил, норм поведінки (податкові пільги, звільнення від виконання частини функціональних обов'язків, несумісних з фізичними або психічними особливостями громадян, звільнення або відтермінування призову в армію), оплати отриманих послуг або при придбанні будь-яких товарів (пільги в оплаті проїзду у транспорті, оплаті житла, комунальних послуг та палива, технічних засобів тощо), а також надання додаткових прав та послуг у випадку необхідності (позачергових путівок санітарно-курортного лікування, протезування та інших видів медико-санітарної допомоги, на придбання технічних засобів для осіб з інвалідністю, безкоштовне надання житла або кредиту на житлове будівництво, безкоштовне встановлення телефону тощо).

У найбільш узагальненому вигляді соціальні пільги надаються під час оплати житлово-комунальних послуг і проїзду у громадському міському, міжміському транспорті. Соціальними пільгами можуть скористатися: особи, звільнені зі служби за віком, через хворобу або за вислугою років, працівники поліції, керівного складу фіскальної служби, рядового і керівного складу кримінально-виконавчої служби; діти з інвалідністю, яким встановлено

інвалідність, пов'язаною із Чорнобильською катастрофою; дружини (чоловіки) та опікуни (на час опікунства) дітей померлих громадян з числа учасників ліквідації наслідків катастрофи на Чорнобильській АЕС віднесених до категорії; особи, які постраждали від наслідків Чорнобильської катастрофи I та II категорій; учасники війни; члени сімей загиблих ветеранів війни; особи, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною; вдови (вдівці) та батьки померлих (загиблих) осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною; жертви нацистських переслідувань; багатодітні сім'ї, дитячі будинки сімейного типу та прийомні сім'ї, в яких не менше року проживають відповідно троє або більше дітей, а також сім'ї (крім багатодітних сімей), в яких не менше року проживають троє і більше дітей, урахувавши тих, над якими встановлено опіку чи піклування; діти війни; особи, звільнені із служби цивільного захисту за віком, через хворобу або за вислугою років, та які стали інвалідами під час виконання службових обов'язків; пенсіонери, які раніше працювали у сільській місцевості та селищах міського типу і проживають у них; інваліди війни; учасники бойових дій тощо.

Однак проблемним полем постає механізм реалізації монетизації пільг за проїзд, адже правом на пільговим проїзд можуть користатися близько 37 пільгових категорій населення; неустановленими залишаються розміри щомісячної готівкової виплати для оплати проїзду усіма видами транспорту загального користування на міських, приміських та міжнародних маршрутах (окрім залізничного та річкового транспорту); невизначеність соціальної норми місячної кількості поїздок за видами транспорту загального користування; відсутність сталої генеральної лінії у цьому питанні у регіонах (у разі неухвалення органом місцевого самоврядування рішення про надання пільг у грошовій формі відповідні пільги продовжують надаватися у безготівковій формі).

Доволі поширеною формою надання соціальної допомоги є т.зв. близька до готівки допомога як форма матеріальної допомоги, що передбачає використання певних замінників грошей, як-от спеціальних талонів, карток, які дають право отримати товар чи послугу безоплатно або зі зменшенням вартості (див. рис 1 і 2).

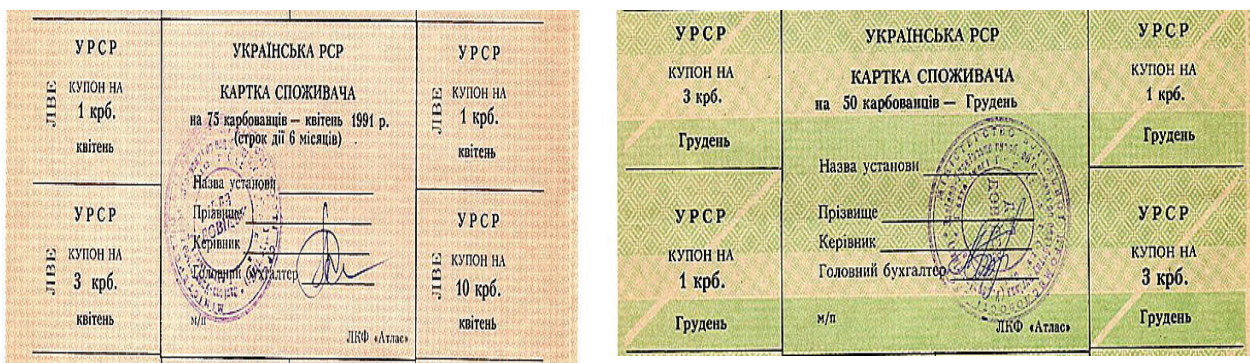

Рис. 1. Приклади близької до готівки соціальної допомоги («Відрізні купони» – купони разового використання на різні групи продовольчих товарів 1990–1991 рр.).

Фото з відкритих інтернет-джерел

Установлені випадки надання негрошової допомоги: установлена інвалідність I чи II групи внаслідок психічного розладу опікуваної особи); наявність висновку лікарської комісії медичного закладу про потребу у постійному сторонньому догляді опікуваної особи; постійне проживання разом з опікуваною особою; розмір сукупного доходу з розрахунку на одну особу менший за визначений тощо [3].

Ще однією формою залишається натуральна допомога як форма матеріальної допомоги, що полягає у наданні індивіду певних товарів, яке не передбачає оплати за них ні грошей, ні в близькій до готівки формах.

Рис. 2. Приклади близької до готівки допомоги (2000–2021 рр.)

Фото з відкритих інтернет-джерел

Випадками надання натуральної допомоги можуть бути: надання медичних препаратів та ліків тяжкохворим особам (замісна підтримувальна (імуннозамінна) терапія хворих на СНІД; замісна підтримувальна терапія наркозалежних (метадоном) тощо); надання продуктів харчування малозабезпеченим сім'ям, особам з інвалідністю і громадянам похилого віку; надання засобів санітарії та гігієни малозабезпеченим сім'ям, особам з інвалідністю і громадянам похилого віку тощо [3]. Особливо заслуговує на увагу введення у практику оформлення натуральної допомоги отримання т.зв. «пакунків малюка» (або ж вибір пілотного проекту «Монетизація одноразової натуральної допомоги «пакунок малюка» на суму – орієнтовно 5000 грн.)), а також можливості замовлення новітніх послуг («Муніципальна няня», «єМалятко», «ЧужихДітейНеБуває» (повернення аліментів, про що було зазначено вище)).

Висновки. Отже, стверджуємо, що надання права на соціальну допомогу є важливим напрямом державної соціальної політики, як гарантованого захисту пільгових категорій населення. Однак, на сучасному етапі соціально-економічного розвитку розмір соціальної допомоги у більшості випадків не забезпечує громадянам достатнього життєвого рівня, оскільки прожитковий мінімум, визначений відповідно до законодавства України, не враховує усіх нормальних життєвих потреб людини. Тому для вдосконалення системи надання соціальних допомог перш за все необхідно переглянути механізми розрахунку прожиткового мінімуму. Крім того, важливим залишаються визначення підстав та умов призначення різних видів соціальної допомоги, систематизувати законодавство в цій сфері та привести його у відповідність до міжнародних стандартів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дубич К.В. Вступ до соціальної допомоги : навчальний посібник. К. : «Слово», 2015. 224 с.
2. Закон України «Про соціальні послуги» від 17.01.2019 року № 2671-VIII. [Електронний ресурс]. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>.
3. Іванова О.Л. Соціальна політика: теоретичні аспекти : курс лекцій. К. : «Академія», 2003. 107 с.
4. Ключко О.О. Інноваційні моделі надання соціальних послуг : навчально-методичний комплекс для студентів спеціальності «Соціальна робота». Суми : ФОП Цьома С. П., 2018. 150 с.

5. Костюк В.Л. Державні соціальні допомоги: поняття, ознаки, основні види та тенденції розвитку. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2017. № 1(15). С. 1–18.

6. Норвезька рада у справах біженців в Україні – правова допомога [офіційна сторінка]. [Електронний ресурс]. URL : <https://www.facebook.com/ua.nrc.no/>

7. Хомич І.Ю. Особливості соціальної допомоги як форми соціального забезпечення населення України. *Форум права*. 2013. № 3. С. 717–724. [Електронний ресурс]. URL : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2013_3_118.pdf

REFERENCES

1. Dubich K.V. (2015). *Vstup do sotsialnoyi dopomohy : navchalnyy posibnyk*. [Introduction to social assistance: a textbook]. Kyiv : «Slovo», 224 p. [in Ukrainian].

2. Zakon Ukrainy «Pro sotsialni posluhy». (2019). № 2671-VIII. [Law of Ukraine «On Social Services»]. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>. [in Ukrainian].

3. Ivanova O. L. (2003) *Sotsialna polityka: teoretychni aspekty : kurs lektsiy*. [Social policy: theoretical aspects: a course of lectures]. Kyiv : «Akademiya», 107 p. [in Ukrainian].

4. Klochko O. O. (2018) *Innovatsiyni modeli nadannya sotsialnykh posluh : navchalno-metodychny kompleks dlya studentiv spetsialnosti «Sotsialna robota»*. [Innovative models of social services: educational and methodological complex for students majoring in «Social Work»]. Sumy : FOP Tsyoma S. P., 150 p. [in Ukrainian].

5. Kostyuk V. L. (2017). *Derzhavni sotsialni dopomohy: ponyattya, oznaky, osnovni vydy ta tendentsiyi rozvytku // Chasopys Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiya». Seriya «Pravo»*. [State social benefits: concepts, features, main types and trends of development // Journal of the National University «Ostroh Academy». Law series]. № 1(15). Pp. 1–18. [in Ukrainian].

6. Norvezka rada u spravakh bizhentsiv v Ukraini – pravova dopomoha [ofitsiyna storinka]. [Norwegian Refugee Council in Ukraine – legal aid [official page]]. URL : <https://www.facebook.com/ua.nrc.no/> [in Ukrainian].

7. Khomych I. YU. (2013). *Osoblyvosti sotsialnoyi dopomohy yak formy sotsialnoho zabezpechennya naseleण्या Ukrainy // Forum prava*. [Features of social assistance as a form of social security of the population of Ukraine // Forum of Law.]. URL : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2013_3_118.pdf [in Ukrainian].

Klochko Oleksii Oleksandrovych

Candidate of Pedagogical Sciences,

Senior Lecturer at the Department of Social Work and Management of Socio-Cultural Activities

Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko

87, Romenska str., Sumy, Ukraine

ORCID ID: 0000-0002-9799-1618

SOCIAL ASSISTANCE IN UKRAINE: REALITIES, PROSPECTS

The urgency of the problem. The scientific statute has a specific status and an analysis of the mechanisms of development and provision of social assistance to the population categories.

By the method of this advancement is the identification of special features and the concretization of social assistance to the population categories of the population in Ukraine. For the achievement of the information, it is necessary to have the following information: the visitor of the social assistance; characterize the main types of social assistance and the classification of social assistance in different ways to the main types of that forms.

However, taking into account the state and dynamics of development of Ukrainian society at the present stage with all its transformational political, socio-economic, military, spiritual processes, the need to continue deep systemic social reforms, social benefits require proper specification of their development prospects.

In the course of the study, we used methods of analysis, systematization and classification of scientific literature on the designated issues, generalization and comparison, analysis of social reality; method of statistical analysis of payments.

Research results. Social assistance is a system of measures that involves improving the condition of certain social strata through the implementation of social programs and ensuring the activities of a network of relevant social institutions. Therefore, we argue that social assistance is aimed at maintaining the quality of life of people in difficulty.

Social assistance is defined as a set of measures that guarantee a person, in difficult life circumstances, the provision of targeted differentiated assistance in the form of several forms at the expense of public funds.

The monetary form of social assistance is established as a form of material assistance, consists in cash payments. Non-cash form of social assistance is defined as a form of material assistance, which consists in reducing a person's financial obligations. Close to cash assistance as a form of material assistance, involves the use of certain substitutes for money, such as special coupons, cards, which give the right to receive goods or services for free or at a reduced cost.

In-kind assistance as a form of material assistance, which consists in providing an individual with certain goods, does not provide for payment for them either in money or in forms close to cash.

To improve the system of social assistance, first of all, it is necessary to reconsider the mechanisms for calculating the subsistence level.

Key words: *social assistance, minimum subsistence level, financial assistance, non-cash assistance, close to cash assistance, in-kind assistance, social benefits, social services.*